

Kan køer være lykkelige? Kan vi?

*Af professor i bioetik, **Peter Sandøe**, faggrubeleder ved Fødevareøkonomisk Institut, Københavns Universitet og leder af Center for Bioetik og Risikovurdering*

(Trykt i Weekendavisen 29. april 2010)

De fleste af os har nok billedet af en ko som et relativt flegmatisk dyr. Når man møder koen, ligger den typisk ned og tygger drøv, eller den står og glør på én; men der er ikke noget, som tyder på forekomsten af voldsomme følelser. Det billede har de økologiske mælkeproducenter dog fået rokket alvorligt ved.

Søndag den 18. april blev der for sjette gang afholdt en såkaldt Økodag, hvor alle de økologiske køer blev lukket på græs på slaget 12. Selv om græsset efter den usædvanligt lange vinter ikke stod særlig højt, sprang og dansede køerne alligevel ud over markerne med løftede haler, da de for øjnene af tusindvis af fremmødte tilskuere blev sluppet fri. Dyrenes tegn på begejstring var, skal man tro medierapporterne, på højde med den begejstring, som en typisk dansker ifølge reklamerne viser, når hun eller han har vundet den store lotto-gevinst.

Forandring fryder

Så køer kan tilsyneladende opleve stærk momentan lykke. Spørger man eksperter i dyreadfærd og dyrevelfærd, om der er grund til at tro, at køerne rent faktisk er begejstrede, eller om der blot er tale om en projektion af menneskelige følelser, såkaldt antropomorfisme, så svarer de nogenlunde samstemmende noget i stil med følgende. Vi kan selvfølgelig ikke vide med sikkerhed, hvad en ko føler, men det er ikke urimeligt at antage, at koen er begejstret i det øjeblik, den om foråret bliver lukket ud på marken.

Omfattende forsøg med bl.a. rotter har vist, at dyr, når der i deres liv sker forandringer til det bedre, reagerer på måder, som tyder på, at de er begejstrede. Jo større kontrasten er, jo kraftigere er dyrets reaktion. Det sidste betyder, at man skal være i det mindste lidt ulykkelig for at kunne opleve stor lykke.

Dette lidt paradoksale træk ved lykken kender vi alt for godt fra menneskelivet. Ikke alene er det omdrejningspunktet for utallige kultur- og underholdningsprodukter det er også virkelighed for rigtig mange mennesker. Når man fx ved et besøg hos lægen, efter forskellige undersøgelser får at vide, at man er sund og rask, så er det vel for alle en positiv nyhed. Men nyheden giver først for alvor

anledning til begejstring, hvis man har været eller har frygtet for at være alvorligt syg. Hvis man derimod har forventet at være sund og rask, så rører det ikke en så meget at få at vide, at det er man faktisk også.

Vender vi tilbage til de begejstrede økologiske køer, så tyder alt altså på, at det ikke er græsset som sådan, der skaber lykken. Det sidste kan man forvise sig om, hvis man besøger de økologiske køer senere på sæsonen. De ligger og tygger drøv eller står og glor, som vi er vant til, at køer gør, men de viser ingen tydelige tegn på begejstring. Det er tilsyneladende forventningen om noget nyt og spændende, snarere end det at være på græs, som skaber begejstring. Skal vi have dyr, der oplever lykke i form af begejstring og anden form for eksalteret glæde, må vi altså sørge for, at der er variation og kontraster i deres liv.

Ro og orden er god latin i stalden

Men ser man på, hvad der i dag blandt dyrlæger og andre af landbrugets rådgivere er god latin, når det drejer sig om hold af husdyr, så er variation og pludselige ændringer af det onde. Her lever man efter en variant af det gamle motto for god børneopdragelse: ro, renlighed og regelmæssighed. Og måler man dyrenes velbefindende ud fra sundhedsmæssige og fysiologiske mål for dyrevelfærd, synes der at være en del, som taler for den parole. Omskiftelser er ofte lig med mere sygdom og mere stress.

Jeg havde fornøjelsen af at sidde i den arbejdsgruppe, som leverede forarbejdet til den lovgivning om hold af malkekvæg, som Folketinget lige nu er ved at lægge sidste hånd på. I den arbejdsgruppe talte vi selvfølgelig meget om køer på græs. I gruppen var der røster, som ud fra hensynet til køernes velfærd advarede mod et krav om, at alle køer skal på græs. De påpegede blandt andet, at næringsindholdet i græsset skifter dramatisk over græsnings sæsonen og derfor kan give anledning til, at der kommer uorden i køernes maver. Set fra køernes synspunkt, mente de pågældende, kan det være bedre at holde dem inde hele året, hvor man kan sikre, at de hver dag får det samme foder.

Men hvad med lykken hos de køer, som altid går inde og altid får det samme at æde? Det kommer an på, hvordan man definerer lykke. Ifølge en definition på dyrevelfærd, som nylig er foreslået af den indflydelsesrige britiske adfærdsforsker Marian Dawkins, har dyr det godt, hvis de ikke bliver syge og de ikke er frustrerede. Og efter alt hvad jeg ved om malkekøers ve og vel, kan malkekøer sagtens leve hele året inden døre i et veldrevet moderne staldanlæg, uden at de bliver mere syge eller mere frustrerede end de køer, som kommer på græs.

To slags lykke

Hvad har den nævnte definition af dyrevelfærd med lykke at gøre? Nok mere, end man umiddelbart skulle tro. Tænk på de meget omtalte internationale undersøgelser, som år efter år fortæller os, at danskerne er de lykkeligste mennesker i verden. Her har man målt lykken lidt på samme måde, som Marian Dawkins foreslår, at man skal måle, om dyr har det godt. Man har undersøgt, hvor tilfredse danskerne er. På samme måde som en indendørs ko kan være tilfreds, fordi den aldrig har tænkt på, at den kunne komme ud

på græs, så kan en dansker, der sidder hjemme foran fjernsynet, være tilfreds, fordi han eller hun aldrig har tænkt på, at man kunne komme ud og danse samba i gaderne. Sat lidt på spidsen kan man forestille sig at danskerne er så lykkelige, som de er, ikke fordi de i sammenligning med andre folk har en masse store oplevelser, men fordi de lever i et meget forudsigeligt og stabilt miljø lidt lige som en malkeko, der lever hele året rundt i en velfungerende stald.

I virkeligheden er der nok tale om, at der er to begreber om lykke på spil i diskussionen om, hvordan køer og mennesker skal leve deres liv. Ifølge den ene definition består lykken i, at man af og til når et højdepunkt i livet, hvor man lige som den økologiske malkeko føler trang til at danse og springe men med den logisk nødvendige sideeffekt, at der også i livet vil være lavpunkter. Ifølge den anden definition består lykken i konstant tilfredshed og i forhold hertil er højdepunkter noget skidt, fordi de hænger sammen med lavpunkter med tilhørende utilfredshed.

Da jeg sad i arbejdsgruppen for hold af malkekøer endte jeg med sammen med gruppens flertal at sige, at der ikke skal være et lovkrav, som sikrer, at alle køer kommer på græs. Dyreværnslovgivningen skal efter mine begreber definere et anstændigt minimum. Og det anstændige minimum i forhold til vore husdyr drejer sig efter min opfattelse om, at dyrene skal undgå sygdomme og væsentlige frustrationer. Samtidig mener jeg, at det i en globaliseret verden med fri bevægelighed af varer over grænserne vil være dumt at lave nogle regler, som flytter en stor del af mælkeproduktionen til andre lande, hvor der ikke stilles krav om, at køerne skal på græs. Det kan ingen heller ikke køerne være tjent med.

Skal køer være lykkelige på den fede måde, må det ske ved, at vi forbrugere går ned og betaler en krone eller to ekstra for den karton mælk, hvor der er garanti for, at koen har været på græs. Det gør jeg selv og med glæde. Selv om jeg er en kedelig dansker, som ikke danser i gaderne, kan jeg godt glæde mig ved tanken om køerne, der en søndag i april danser begejstrede rundt på markerne.

Kilde: https://ifro.ku.dk/debatindlaeg/debat_2010/100429_lykkelige_koer/